

СТРУКТУРА ФРАНКОВОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ НАУКОВО-ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ПРАЦЬ ІВАНА ФРАНКА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ)

Ірина КОЧАН

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра українського прикладного мовознавства,
вул. Університетська, 1/234, Львів, Україна, 79001,
e-mail: kim1950@i.ua*

Розглянуто структуру трьох Франкових текстів «Що таке поступ?», «Двоязычність і дволичність», «Сухий пеня», які не увійшли до зібрання 50-титомного видання. Усі ці тексти поєднує не лише час написання, а й жанр, у якому знайшлося місце і для мовних проблем. І. Франко став основоположником наукового та публіцистичного стилів української мови, науково-публіцистичного тексту зокрема, у якому в дохідливій формі пояснював досить складні філософські, соціальні, економічні чи інші наукові проблеми.

Структура тексту значною мірою зумовлена його стилістичною належністю, сферою функціонування і специфічними мовними особливостями. Розглянуто внутрішню і зовнішню структури текстів цих праць, пов'язані зі змістом і формою твору. Внутрішня структура охоплює логічний, тематичний, типологічний, композиційний та інформативний складники. Зовнішня структура пов'язана з мовними засобами утілення внутрішньої структури: лексичними, граматичними, стилістичними.

Виявлено специфіку кожної з праць, з'ясовано методи подання матеріалу та послідовність викладу. Наголошено на важливості зовнішньої, тобто мовної структури, яка залежить від основної мети та задуму. Ключовим моментом є ефективність структури, тобто читач розуміє та сприймає повідомлення згідно із задумом автора. Поверхнева структура тексту сприймається безпосередньо і служить своєрідним ключем до розуміння внутрішньої (глибинної) структури.

Першу статтю – «Що таке поступ?» – пронизує слово ПОСТУП, що є її цементуючою ланкою, своєрідним словом-скріпом. Виклад тексту логічний. Тут є багато власних імен, розташованих в історичній послідовності, наукових термінів із політології, історичної філософії, теорії Дарвіна, поглядів утопістів, що характерно для наукових чи науково-популярних праць, а також низка риторичних запитань, роздумів-міркувань. Також є низка зіставлень, порівнянь, наприклад, лісової людини і людини цивілізованого світу, приватної і загальної власності, національного та інтернаціонального тощо, що характерно для публіцистичного стилю. За граматичними формами і словами, наявними в тексті, стоїть авторське світовідчуття, світобачення і світосприйняття. У мовленні твору в усіх своїх барвниках виявляється конкретна людина з її світосприйняттям і самовіддачею, зі своїми знаннями й естетичними нормами. Структура викладу нагадує серію кілець, у центрі якої головна точка – ідея, до якої колами сходяться ближчі, а потім дальші питання, що характерно для концентричного методу викладу.

Стаття «Двоязичність і дволичність» написана індуктивним методом, що полягає в переорієнтації ходу думки від конкретного до загального. Виклад методом індукції вимагає репрезентативності факту, тобто впевненості в тому, наскільки конкретний випадок є представницьким, переконливим. Структура статті – логіко-типологічна. Обидві статті написані народною українською мовою того рівня, який на той час домінував у Галичині, тому вона ставала доступною для простолюдина, допомагала йому розібратися у складних науково-історичних і політично-філософських проблемах. Мова тексту емоційна, образна.

«Сухий пен» І. Франко назвав політичним памфлетом і спрямував його проти обмосковлення. Це інформативно-авторська структура, створена традиційним методом (від рівного до рівного). Для кожного виду й жанру тексту характерна своя структура, що обов'язково містить глибинний і поверхневий рівні.

Ключові слова: Іван Франко, науково-публіцистичні праці, структура тексту, послідовність викладу, мовні засоби, українська мова.

Постать Івана Франка як письменника, вченого, дослідника, громадянина не перестає привертати до себе увагу дослідників. Науковці детально описують його творчий шлях, світогляд, інтерпретують Франкові художні твори й наукові праці. І ця скарбниця одного таланту – невичерпна. І. Франко писав поезію, прозові й драматичні твори, наукові статті та публіцистичні тексти. І в кожному з них прямо чи опосередковано йдеться про національні інтереси, описано українського селянина чи робітника з його нагальними проблемами, чуємо дзвін української душі у вирії почуттів, думок, спогадів. А це все тексти різних стилів і жанрів, які різняться між собою і за тематикою, і за будовою.

Ми відібрали лише три твори, написані майже в один і той самий час – на початку ХХ століття – з тим, щоб розглянути їхню текстову структуру. Усі ці тексти поєднує не лише час написання, а й жанр, у якому знайшлося місце і для мовних проблем.

Мовознавчі інтереси Франка досить широкі та багатопланові. Відомо більше 20 лінгвістичних праць, заміток та рецензій українською, польською, німецькою мовами, а також майже 150 праць, які мають безпосередню дотичність до мовознавства. Питання мови для І. Франка – один із аспектів дослідження життя народу, його суспільної організації, духовного світу, морального стержня. Мовних питань науковець торкнувся й у таких працях, як «Що таке поступ?», «Двоязичність і дволичність», «Сухий пен».

Ступінь дослідження проблеми. Постать Франка-мовознавця розглядало чимало учених. Наукові тексти опрацьовували Тетяна Білявська, Іван Ковалик, Таміла Панько, Євген Регушевський, Олександра Сербенська, Надія Зелінська, М. Тростогон, Олена Труш, Галина Онуфрієнко, В. Капась та інші. Публіцистичні праці були в полі зору Алли Коваль, Андрія Бодника, Н. Блинової, Тетяни Коць тощо.

Постановка проблеми. Структура текстів Франкових наукових праць ще не була об'єктом спеціального лінгвістичного дослідження. Текстову структуру також розуміють по-різному. Так, Зоряна Висоцька [1] розглядала типологію лексичних номінацій та текстових структур у мові економічних праць Івана Франка, де текстову структуру потрактовано на зовнішньому (мовному) рівні як засіб вербалізації категорій логічності, модальності, образності та емоційності як диференційних комунікативно-стильових параметрів наукового мовомислення. Своє дослідження дисертантка побудувала на

працях І. Франка «Чого ми вимагаємо?», «Хто є робітником?», «Хто винен?», «Що дає нам праця?», «Про працю», «На кого ми працюємо?», «Земельна власність у Галичині» та інші. Вона, зокрема, зазначила, що ці текстові структури ілюструють у науковій мові кінця XIX – початку XX століть універсальні, надчасові, лінгвопсихологічні механізми актуалізації наукових знань та реляційність природи наукової мови [1, с. 18].

По суті, І. Франко став основоположником наукового та публіцистичного стилів української мови. Можемо також уточнити, що й науково-публіцистичного тексту зокрема, у якому в дохідливій формі пояснював досить складні філософські, соціальні, економічні чи інші наукові проблеми.

Науковий текст – спосіб репрезентації наукової інформації, результат наукового дослідження. Науковий текст обов'язково відображає ту чи іншу проблему, висуває гіпотези, орієнтує на нове знання, характеризується доцільністю і раціональністю усіх положень, орієнтований на досягнення дослідницької мети та завдань. Він є раціональним, складається зі суджень, умовиводів, побудованих за правилами логіки науки і формальної логіки.

У центрі публіцистичного тексту – животрепетні суспільно-політичні проблеми, формування громадської думки, пропаганда певних думок, переконань, ідей, теорій. Науково-публіцистичні тексти мають спільні ознаки наукового й публіцистичного стилів.

Мета дослідження – розглянути статті І. Франка, написані на початку XX століття, у яких автор, попри висвітлення інших проблем, торкнувся питань мови з позицій текстових структур.

Оскільки текст – єдиний засіб реалізації соціально значущого акту мовного спілкування (мети комунікації), то він набуває також статусу твору мовлення, що має цілісний і завершений характер.

Об'єкт дослідження: статті І. Франка «Що таке поступ?», «Двоязичність і дволічність», «Сухий пень», які не увійшли до зібрання 50-томного видання. **Предмет** – структура текстів цих праць.

Структура тексту значною мірою зумовлена його *стилістичною належністю*, сферою функціонування і специфічними мовними особливостями. Нагадаємо, що науковці розрізняють **глибинну (внутрішню)** й **поверхневу (зовнішню)** структури тексту, що охоплюють як універсальні риси всіх текстів, так і відмінні, які притаманні тільки певним комунікативним одиницям. *Внутрішня* структура охоплює логічний, тематичний, типологічний, композиційний та інформативний складники. Зовнішня структура пов'язана з мовними засобами утілення внутрішньої структури: лексичними, граматичними, стилістичними. Цілісна картина фрагменту світу, зображеного в тексті, справді є поза текстом, але компоненти тексту стають «представниками» цього фрагменту світу, виражаючи, як подає цей світ автор. А він стимулює читача (слухача) до розумових операцій, створює основу для референційного акту, встановлює відповідність із екстралінгвістичною дійсністю.

Однак дослідники здебільшого звертаються до *внутрішньої* – змістової структури тексту, відволікаючись від *зовнішньої* – мовної. Встановити структуру тексту є початковим

і найголовнішим етапом, від якого залежить розв'язання проблеми аналізу тексту, його розуміння та особливостей творення. Структура тексту залежить від основної мети та задуму. Ключовим моментом є ефективність структури, тобто читач розуміє та сприймає повідомлення згідно із задумом автора. Поверхнева структура тексту сприймається безпосередньо і служить своєрідним ключем до розуміння внутрішньої (глибинної) структури.

Послідовність викладу матеріалу в тексті, або методи побудови текстових структур, також існують різні: *індуктивний, дедуктивний, традуктивний (аналогійний), концентричний, стадійний* тощо. Спробуймо визначити, як побудовані Франкові тексти.

Виклад основного матеріалу. Почнімо з внутрішньої структури його праці «Що таке поступ?». Вона з'явилася у 1903 році, коли І. Франко був уже відомим письменником, публіцистом. Стаття написана у філософсько-публіцистичному ключі, бо в самій побудові науково-популярної праці знаходимо як структурні елементи публіцистичних текстів, так і наукових.

Стаття починається введенням нового слова «поступ» і міркуванням щодо його значення – смислового наповнення. З позицій публіцистики – це окреслення відповідної теми, іншими словами, у центр уваги (дослідження) поставлено певну проблему, і навколо неї групують споріднені, близькі, дотичні проблеми, питання, події, факти тощо. Структура викладу нагадує серію кілець, у центрі якої головна точка – ідея, до якої колами сходяться ближчі, а потім дальші питання, що характерно для концентричного методу викладу. Порівняймо:

«Слово “поступ” почуєте часто в наших днях із різних уст. Усі накликають до поступу, дехто тішиться ним, дехто нарікає на нові “поступові” думки та порядки. Може би не від речі було поміркувати, що то таке поступ, у чім його шукати, чи є чого ним тішитися або, може, журитися?»

Слово “поступ” і відповідне йому поняття нове не лише у нас, але й у цілім освіченім світі. Ще яких 300–400 літ тому назад навіть найосвіченіші люди не багато думали про те, що колись на світі було не так, як тепер, а колись може змінитися теперішній порядок...» [5, т. 45, с. 300].

І тут же автор застерігає, що ці зміни можуть бути не лише позитивними: «...за тих кільканадцять тисяч літ люди поступили дуже сильно до ліпшого, що поступ веде до добра. Але коли захочемо придивитися тій справі ближче, слідити крок за кроком, то переконаємося, що ся відповідь не така дуже певна... По інших краях далеко більші і страшніші приклади на те, що поступ не все будує, але часто руйнує» [5, т. 45, с. 303]. Відштовхнувшись від цієї сентенції, І. Франко провів культурологічне й історичне дослідження еволюції людства, розглянув розвиток «порядків між людьми», які не є «зроду вічними і незмінними». Автор подав короткий опис «найстаршої доби людського життя – доби лупаного або кресаного каменю», далі хронологічно слідує «доба гладженого або точеного каменю». У цій частині йдеться і про появу людської мови як необхідного засобу спілкування.

Наступні етапи поступу І. Франко розглянув з позиції поділу праці, коли вже людина споживає не лише те, що виробила сама (як це було при дикунстві), а стає

залежною від суспільства. «Чим далі поступав поділ праці, розвивалися відносини громади і держави, тим далі йшов поділ людей на верстви» [5, т. 45, с. 317].

Далі І. Франко простудіював ідеї покращення світу в послідовників Льва Толстого. Християнські засоби відчуження й непротивнення злу в толстовців – утопічні ідеали, які не зможуть нічого покращити на практиці. Закони еволюції біологічного світу, сформовані Дарвіном, на людський поступ перенесені бути не можуть, тому що «*ненастанна боротьба*» за виживання й право сильного на життя була властива людству на перших етапах розвитку, та і «*хто ще то знає, чи так то дійсно було*». Глибокому аналізу піддав І. Франко утопічні доктрини Мора, Кампанелли, Сен-Сімона і, звичайно, Маркса з Енгельсом, які вбачали корінь соціального зла у приватній власності і протиставляли цьому модель суспільства зі спільною власністю і працею.

Іван Франко зробив висновок, що розвитком людства керують два чинники – *голод і любов*. Голод він розумів як матеріальні та духовні потреби людини, а любов – як почуття, що поєднує людину з іншими людьми. А людського розуму, казав він, серед цих факторів немає і, напевно, ще довго не буде. Автор статті розумів, що «*поступ – складний закономірний процес, який ніколи не стане завершеним*».

Увесь текст пронизує слово ПОСТУП, що є цементуючою ланкою статті, своєрідним словом-скріпом. Наприклад: «Тепер, коли ми, так сказати, по верху оглянули хід дороги та вдачу дотеперішнього людського поступу, пора нам заглянути до його середини, придивитися його будові та натурі: одним словом, пора нам відповісти просто на питання: що таке поступ...» [5, т. 45, с. 315].

Увесь виклад тексту логічний. Тут є багато власних імен, розташованих в історичній послідовності, наукових термінів із політології, історичної філософії, теорії Дарвіна, поглядів утопістів, що характерно для наукових чи науково-популярних праць, а також низка риторичних запитань, роздумів-міркувань. Також є низка зіставлень, порівнянь, наприклад, лісової людини і людини цивілізованого світу, приватної і загальної власності, національного та інтернаціонального тощо, що характерно для публіцистичного стилю. За граматичними формами і словами, наявними в тексті, стоїть авторське світовідчуття, світобачення і світосприйняття. У мовленні твору в усіх своїх барвниках виявляється конкретна людина з її світосприйняттям і самовіддачею, зі своїми знаннями й естетичними нормами. На завершення праці І. Франко зробив висновок, що національна самостійність – ідеал, що може зреалізувати свободу соціальних та культурних людських потреб, духовно об'єднати суспільство. Історіософські ідеї Івана Франка є актуальними для сьогочасного поступу українського суспільства, адже на їхній основі можна спрогнозувати проблеми та перспективи його розвитку в історичному вимірі.

У тексті наявні категорії образності й емоційності. Тут є наукові метафори з прихованою або стертою образністю (*думки про рівність і демократію непохитно запанували в головах усіх освічених людей*), образні епітети (*народна тюрма, ненастанна боротьба, утопічне беззладдя*), образно-емоційні порівняння, книжні й розмовні фразеологізми (*ніщо не стоїть на місці, здоровий глузд, задовільний стан*), соціально-політичні терміни (*гарантія прав, свободи людини*).

Дещо іншу структуру має текст праці І. Франка «Двоязичність і дволичність». У центрі статті, написаної 1905 року, – питання москвофільства в Галичині. У ній чи не вперше в повний голос сказано про імперське великодержавництво Росії, русифікацію та денационалізацію України. Об'єктом критики І. Франка в цій статті стали галицькі москвофіли.

Стаття розпочинається з окреслення об'єкта – питання становища москвофільства в Галичині. Увесь текст становить полеміку поглядів І. Франка та прихильників москвофільства: Лебединцева, Святського, Дамова, які намагалися переконати Франка в його необ'єктивній оцінці творчості Івана Наумовича. Восхвалений сучасниками, І. Наумович справді таким не є, бо «...відірвання від рідного ґрунту, поперед усього від рідної мови, мало фатальні наслідки на весь психічний устрій і на всю літературну працю Наумовича, на се маємо класичне свідцтво його самого, його лист, писаний д. 31 марта [1882] з львівської тюрми до жінки і відчитаний на розправі. ...Вийшовши з тюрми, він поперед усього відкликав свої голосні заяви про свою вірність унії – і прийняв православіє. Потім відкликав своє австрійське горожанство і перенісся до Росії. А побачивши там, що його мрії про російський рай полягали на ілюзіях, відкликав усе своє життя – зажив отруту» [4, с. 266].

Відступництво від рідної мови, зауважив І. Франко у статті, стало для багатьох його послідовників путівкою для побудови успішної кар'єри, у той час як відстоювання української мови одразу ж призводило до звинувачень і покарань.

«...Внутрішнє роздвоєння було... трагедією нашого галицького москвофільства. Люди, що могли б були зробитися пожиточними діячами на рідній ниві, люди талановиті і працьовиті, перейнявшись нещасною манією – міняти свою рідну мову на чужу, раптом робилися мов духово в часті спаралізовані, втрачали живе чуття до живих потреб рідного народу і вимог сучасності, забивалися в мертву і навіть науково безплідну старовину, як Петрушевич, марнували свій талант, як Микола Устиянович та Гушалеви́ч, або кидали рідний край і йшли туди, де їх внутрішнє роздвоєння хоч по часті могло бути коли не усунене, то заглушене (Головацький і мно́гі інші ренегати, остатній Ю. Яворський)...» [4, с. 266]. Не знаючи чистої російської мови, москвофільськи налаштовані вчені витворили певне «язичіє» – безсистемну мішанину «галицьких провінціалізмів, полонізмів, церковщини й московщини». Такою макаронічною мовою писали свої твори А. Петрушевич, І. Гушалеви́ч, О. Духнович, Б. Дідицький, І. Наумович та інші. Може, найтрагічніша, та ні в якому разі не найсимпатичніша в тім ряді була доля Івана Наумовича.

Іван Франко довів хибність тези «двоязичності» для долі нації. «Здається, що таке рідна мова? Чим вона ліпша для мене від усякої іншої і що мені вадить при нагоді замінити її на всяку іншу? Практик, утилітарист, не задумуючись ані хвилини, скаже: пусте питання! Мова – спосіб комунікації людей з людьми, і маючи до вибору я беру ту, яка дає мені можливість комунікуватися з більшим числом людей. А тимчасом якась таємна сила в людській природі каже; “Pardon, ти не маєш вибору; в якій мові вродився й виховався, тої без скалічення своєї душі не можеш покинути, так як не можеш замінитися з ким іншим своєю шкірою!” І чим вища, тонша, субтельніша організація чоловіка, тим тяжче дається і страшніше карається йому така переміна»... [4, с. 265].

Як стверджує І. Фаріон, у цій статті перехід на мову колонізатора-чужинця І. Франко трактував у психологічній, а не політичній площині, а примітивне виправдання послуговуватися цією мовою називав «*шиночком дуже нечистих інтересів*» і «*вербунком на службу темним силам*» [2].

Стаття *написана індуктивним методом*, що полягає в переорієнтації ходу думки від конкретного до загального. Виклад методом індукції вимагає репрезентативності факту, тобто впевненості в тому, наскільки конкретний випадок є представницьким, переконливим. Структура статті – логіко-типологічна. Типологічна, бо вона формується із суспільно необхідних і соціально зумовлених елементів, які через свою практичну придатність здатні стимулювати мислительну, емоційну і волюву активність читача у сфері соціальної практики. Обидві статті написані народною українською мовою того рівня, який на той час домінував у Галичині, тому вона ставала доступною для простолюдина, допомагала йому розібратися у складних науково-історичних і політично-філософських проблемах. Мова тексту емоційна, образна. Вона насичена такими образними епітетами, як: *неприхвальне висловлення, темні сили, ображені почуття, фатальний пророк, смертельний удар, гармонійні акорди, чорні сумніви*; метафорами: *дебрі містицизму, штучно роздута слава, вибрики критики, грубо підмальовані тильди*, стійкими висловами: *не за горами, речеві докази, оцінка діяльності, губа не дура, смертельний удар* тощо. Уживаючи термін «*язикове роздвоєння*», І. Франко показав, що воно призводить до внутрішньої трагедії, а невдовзі й до фатальних наслідків.

Заголовок статті «*Сухий пень*» (1905) – алегорична назва «*Емського указу 1876 р., що став не тільки завадою в комунікації, але соромною плямою на Росії...*». Мета цього указу полягала в ще одній забороні українського слова, суть якого зводилася до того, щоб «*відгороджувати 25 мільйонів людей неперелазним муром від джерела культури, яким є рідна мова*» [4, с. 278]. Та, незважаючи на численні заборони, «*30 літ дали доказ, що українське слово не стояло царською ласкою і може стояти, жити й розвиватися наперекір усяким царським указам*» [4, с. 279].

Це, по суті, роздум-екскурсе у російську історію, її стосунки з українським народом. Пишуть, що у цій статті, що має яскравий публіцистичний текст, більше психологічного, аніж політичного. Має цікавий початок – епіграф: «*Як зап'яла в сухий пень, То стояла цілий день*» (Нар. приказка) [4, с. 278].

«Один російський гуморист оповідає про ізвозчика, що, наїхавши на розі вулиці на кам'яну тумбу, перевернув свою тарадайку, а потім, ставши над нею і зорієнтувавшись, де він, плюнув з досади і крикнув: “Тридцять лет, а все на эфтом самом месте!”» [4, с. 278], який зацікавлює читача, інтригує його, а автор проводить цікаву паралель між побутовою подією та політикою Росії щодо українців. Суржиковане мовлення додає проблемі неабиякого змісту. Воно свідчить не лише про мовне каліцтво, а й каліцтво душі, що породжує бездушність, байдужість до всього, що оточує людину.

Цей твір І. Франко назвав політичним памфлетом і спрямував його проти обмосковлення, у якому б вигляді воно не було. А, як відомо, памфлет – це жанр публіцистики, спрямований проти політичного устрою в цілому чи окремої його

частини, проти тої чи іншої соціальної групи, партії, управління тощо, найчастіше – через розкриття окремих представників.

Іван Франко розмірковує: «Хто ще знає, що переважить на вазі історії: чи знесення кріпацтва та реформи, доконані Олександром II, чи ті страшні рани, нечувані спустошення в рядах російської інтелігенції, в найкращому цвіті російських націй, якими зазначили себе останні десятиліття його панування. Історія тої новочасної оприщини, зорганізованої під оком сього царя-освободителя, ще не написана і не швидко буде написана; але в її страховища ми вже тепер можемо заглядати з жахом, як у Дантове пекло, і можемо зміркувати, що могло вирости в такому пеклі, які моральні типи мусили складатися в таких обставинах і які незатерті патологічні риси мусило на цілих генераціях полишати виростання в тім пеклі і в його атмосфері» [4, с. 279]. Низка образних висловів (засліплена суспільність, бюрократія – невідродна дочка російської суспільності), порівнянь (як у Дантове пекло), епітетів (вага історії, гостра боротьба, патологічні риси, моральні типи, самостійний розвій, соромний указ, тупа злість, хронічна боротьба,), стійких висловів (відкликати заяву, російський рай, відгороджувати себе неперелазним муром), сарказмів (царя-освободителя, «освободительна» війна Росії за слов'ян, стовп автократизму, відвойовувати крок за кроком) роблять текст яскравим, виразним, соковитим. А наявність у ньому загальнонаукових слів, чітких дефініцій вказують на правдиве підґрунтя роздумів та висновків. Вочевидь, маємо справу з інформативно-авторською структурою, створеною традиційним методом (від рівного до рівного).

Іван Франко передав своє бачення російсько-українських стосунків, «...справа українського слова та українського розвою чужа для великоруської суспільності; що та суспільність також засліплена своїм державним становищем, у справах державних думає... так само, як її бюрократія, чи іншими словами, що російська бюрократія невідродна дочка російської суспільності, і, видержавши ostrу боротьбу з отсею всесильною бюрократією, українській спільноті прийдеться видержувати хронічну, довгу, але не менш важку боротьбу з російською суспільністю та крок за кроком відвойовувати собі у неї право на самостійний розвій» [4, с. 279–280].

Висновки. Структуру тексту задають його стиль і жанр. Для кожного виду й жанру тексту характерна своя структура, що обов'язково містить глибинний і поверхневий рівні. Усі розглянуті тексти об'єднує авторська структура, яка не відповідає класичним схемам, а подана в науково-публіцистичному стилі, мають близьку глибинну структуру, оскільки розглянуті тексти статей – це твори, де порушувалися у філософському плані питання національної виокремленості, а звідси й національного усвідомлення, і, незважаючи на всілякі утиски з боку Росії, намагання поступово вибратися із її лабет у всіх сферах суспільного буття, проте методи подання матеріалу різняться: концентричний, індуктивний, традиційний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Висоцька З.* Типологія лексичних номінацій і текстових структур у мові економічних праць Івана Франка: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філолог. наук : спец. 10.02.01. «Українська мова» / Зоряна Висоцька. – Київ, 2016. – 22 с.
2. *Фаріон І.* Іван Франко: В нашій хаті наша воля, / А всім зайдам зась! [Електронний ресурс] / Ірина Фаріон. – Режим доступу : <http://svoboda.org.ua/news/articles/00013915/>
3. *Франко І.* Двозичність і дволичність / Іван Франко // Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Т. 54. Літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці. 1986–1916 / Іван Франко. – Київ : Наукова думка, 2010. – С. 600–615.
4. *Франко І.* Мозаїка : Із творів, що не увійшли до 50-титомного видання / Іван Франко ; упоряд. З. Франко, М. Василенко. – Львів : Каменяр, 2001. – 434 с.
5. *Франко І.* Що таке поступ / Іван Франко // Зібрання творів : у 50 т. Т. 45 / Іван Франко. – Київ : Наукова думка, 1986. – С. 300–349.

Стаття надійшла до редколегії 06.10.2018

Прийнята до друку 12.10.2018

THE STRUCTURE OF I. FRANKO'S TEXT (BASED ON I. FRANKO'S SCIENTIFIC AND JOURNALISTIC WORKS OF THE EARLY 20TH C.)

Iryna KOCHAN

*Ivan Franko National University of Lviv,
Ukrainian Applied Linguistics Department,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: kim1950@i.ua*

The article discusses the structure of Ivan Franko's three texts that have not been included in the fifty-volume collected works of the writer. The texts in question are «What Progress Is», «Being Bilingual and Being Bifacial», and «The Dead Stump» (*Shcho take postup, Dvyiazychnist' i dvolychnist', Sukhyi pen'* respectively). All these texts are brought together not only by the time of writing, but also the genre where linguistic issues found their place too.

I. Franko became the founder of the scientific and journalistic styles in the Ukrainian language, the scientific-journalistic text in particular, where he accessibly explained quite complex philosophical, social, economic or other scientific problems. The structure of the text is largely conditioned by its stylistic affiliation, the sphere of functioning and specific linguistic peculiarities. The paper examines the internal and external structures of the texts of these works, connected with the content and form of the work. The internal structure covers the logical, thematic, typological, compositional and informative components. The external structure is connected with the linguistic means of internal structure implementation: lexical, grammatical, and stylistic.

The paper reveals the specifics of each of the works, clarifies the methods of presenting the material and the sequence of presentation. It emphasizes the importance of the external, i. e. linguistic structure, which depends on the main purpose and plan. The key issue lies in

the effectiveness of the structure, i.e. the reader understands and perceives the message in accordance with the author's plan. The superficial structure of the text is perceived directly and serves as a kind of key to understanding the inner (deep) structure.

The first article – «What is Progress» – is permeated by the word PROGRESS, which is its cementing link, a kind of word-brace. The text is logical in its exposition. There are many personal names located in historical sequence, scientific terms from political science, historical philosophy, Darwin's theory, Utopian views that are characteristic of scientific or popular science works, as well as a series of rhetorical questions, reflections, considerations. There are also a number of comparisons, for example, the forest man and the person of the civilized world, private and common property, national and international, etc., which is typical of the journalistic style. The grammatical forms and words available in the text are on the background of the author's attitude, world outlook and world perception. The speech of the work, in all its gamut, reveals a concrete person with its worldview and selflessness, knowledge and aesthetic norms. The structure of the presentation resembles a series of rings, in the center of which – as the the main point – is the idea to which, circling, converge closer, then more distant, which is characteristic of the concentric method of presentation.

The article *Being Bilingual and Being Bifacial* is written following the inductive method, which consists in reorienting the course of thought from concrete to general. The presentation by the method of induction requires representativeness of the fact, i.e. confidence in how much the specific a case is representative, convincing. In terms of structure the article is logical-typological. Both articles were written in the popular Ukrainian vernacular of the kind that was dominant at that time in Galicia, so it became accessible to the common man, helped him to understand the complex scientific-historical, political-philosophical problems. The language of the text is emotional, imaginative.

I. Franko termed *The Dead Stump* as a political pamphlet and spearheaded it against Muscovization. This is an informative and author's structure, created by the traductive method (from equal to equal). Each type and genre of the text is characterized by its own structure including, by necessity, the deep and surface levels.

Keywords: Ivan Franko, scientific and journalistic works, structure of the text, consistence of presentation, linguistic means, Ukrainian.